

УДК 351.82:330.142.211(477.64)

В. Черкаська

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЩОДО ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Запропоновано до впровадження ефективні механізми державного управління залученням іноземних інвестицій в економіку Запорізької області. Обґрунтовано мету, завдання, операційні цілі, особливості реалізації, а також очікувані результати їхньої реалізації.

Ключові слова: механізми державного управління, інвестиції, соціально-економічний розвиток, Запорізький регіон.

Економічний розвиток України загалом, і кожного окремо взятого регіону зокрема, багато у чому залежить від інвестиційної політики, ефективність якої визначає загальний прогрес суспільства. Принципи та механізми державної інвестиційної політики мають спрямовуватися, насамперед, на регулювання інвестиційної діяльності і формуватися залежно від особливостей національної економіки, її стану, рівня інтегрованості у світове господарство, а також тенденцій подальшого соціально-економічного розвитку країни.

Однією з головних причин стримування розвитку української економіки є неефективна інвестиційна політика, яка в нашій країні реалізується за умови порушення оптимальних співвідношень між національними заощадженнями та інвестиціями в господарський комплекс, скорочення обсягів накопичення, зменшення бюджетних капіталовкладень, неефективного використання прямих іноземних інвестицій тощо [1].

Потенціал підприємництва не може реалізуватися повною мірою в Україні через незадовільний бізнес-клімат. Про це свідчать результати двох впливових міжнародних досліджень – Світового банку “Ведення бізнесу – 2010” і “Рейтинг глобальної конкурентоспроможності” Всесвітнього економічного форуму. Так, за простотою ведення бізнесу Україна посідає 142-е місце зі 183 країн світу. Зокрема за показником ефективності податкової системи країна знаходиться наприкінці списку, на 181-ій позиції [2].

Несприятливий бізнес-клімат є основним чинником, що стримує інвестиції. Окрім того, криза значно звузила внутрішні джерела для інвестицій, а міжнародні фінансові ресурси стали практично недоступними. Багато міжнародних інвесторів вимушені обережніше ставитися до ризиків країни. Зокрема, низький інвестиційний імідж України зробить країну менш привабливою для міжнародного капіталу в посткризовий період. Причинами вказаних вище проблем є: макроекономічна нестабільність, неефективна регуляторна й податкова системи, високий рівень корупції; нерозвиненість механізмів державно-приватного партнерства; відсутність ефективних механізмів із залучення інвестицій і захисту прав інвесторів [3].

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій свідчить про те, що українські вчені В. Александрова, Ю. Бажал, І. Бланк, О. Галушко, В. Геєць, М. Герасимчук, Л. Зайцева, О. Кириченко, О. Климов, О. Кухленко, І. Лукінов, О. Мертенс, М. Педан, А. Пересада, В. Савчук, В. Федоренко, В. Швець та ін. зробили вагомий внесок в економічну теорію з питань інвестиційної політики та ефективності капітальних вкладень.

Проблемам економічного потенціалу присвячено фундаментальні праці: орієнтовані, насамперед, на вивчення суті інвестиційного процесу, ефективності

інвестиційної діяльності, системи її економічного стимулювання таких вчених, як: Г. Александер, О. Барановський, П. Абрамов, В. Борщевський, Є. Бойко, М. Беліма, Д. Білик, С. Буткевич, А. Вдовічен, О. Вовчак, В. Галенко, М. Долішній, А. Доругонцов, А. Оболенський, А. Шаров та інші.

Питання формування інвестиційної активності та привабливості, визначення ефективності діяльності підприємств розглядалися у працях С. Аптекаря, І. Бланка, Н. Брюховецької, І. Булеєва, О. Косенко, О. Носової, П. Перерви, А. Пересади, В. Савчука, А. Садекова, В. Хобти, М. Чумаченка тощо.

Невирішеною раніше частиною загальної проблеми є те, що не усі аспекти складної і багатогранної проблеми ефективності інвестиційної діяльності, особливо на регіональному рівні, з'ясовано і отримали належне обґрунтування. Багато положень є суперечливими і залишаються відкритими для наукової дискусії. Насамперед, відсутній аналіз інвестиційного процесу як регіонального мікроекономічного явища. Окрім того, поглибленої розробки потребує питання визначення шляхів активізації залучення інвестиційних ресурсів в економіку конкретних регіонів України, зокрема Запорізької області, формування стратегії інвестиційно-інноваційних заходів соціально-економічного розвитку, поліпшення інвестиційного клімату тощо.

Метою статті є обґрунтування й впровадження ефективних механізмів державного управління залученням іноземних інвестицій в економіку Запорізької області на підставі розробки мети, завдань, операційних цілей, особливостей реалізації, а також очікуваних результатів їхньої реалізації.

Поліпшення інвестиційного клімату є необхідною передумовою активізації інвестиційної діяльності та створення умов задля зростання надходжень іноземного капіталу не лише в економіку Запорізької області, а й загалом в Україну. Підвищення позитивного міжнародного іміджу є одним із ключових завдань керівництва будь-якого регіону, що прагне забезпечити своїх мешканців належним рівнем життя, а відтак стати активним учасником міжнародного співробітництва [4].

Формування позитивного іміджу Запорізької області як регіону з унікальною культурно-історичною спадщиною, розвинутим туристичним, аграрним та індустріальним потенціалом, як надійного і передбачуваного партнера, потребує подальшої активізації ефективної інвестиційної політики та інформаційно-презентаційної діяльності, спрямованої на підвищення міжнародного авторитету Запоріжжя. Існує об'єктивна необхідність обґрунтування й розробки єдиного комплексного підходу щодо формування та здійснення інвестиційної політики регіону, яка б охоплювала різноманітні сторони його життєдіяльності та забезпечувала узгоджені дії вітчизняних та іноземних суб'єктів господарської діяльності, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій за цим напрямом. Це сприятиме не лише подоланню територіальних та структурних диспропорцій регіонального розвитку, але й забезпечить створення високопродуктивних робочих місць, підвищить рівень життєзабезпечення мешканців Запорізької області [5].

Не викликає заперечень, що соціально-економічний розвиток України залежить від добробуту її регіонів, тому особливого значення набуває необхідність подальшого поглиблення та інтенсифікації торговельно-економічного та інвестиційного співробітництва Запорізької області з розвинутими країнами світу саме на міжрегіональному рівні.

Беручи до уваги всю специфіку та складність прийняття іноземним інвестором рішення щодо розміщення капіталу за кордоном, особливого значення набуває роль

місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Саме останні повинні мати природну потребу щодо цілеспрямованої взаємодії з іноземними інвесторами, опікуватися позитивним іміджем української економіки загалом та Запорізької області зокрема [6].

Механізми державного управління щодо залучення іноземних інвестицій в економіку регіону повинні містити як комплекс регулятивно-стимулюючих заходів (інформаційно-аналітичний супровід, спрощені процедури реєстрації, окремі фіскальні преференції тощо), так і цільову роботу з інвесторами відповідної категорії щодо реалізації певних проектів, а також формування та здійснення інформаційно-презентаційної політики Запоріжжя через канали розповсюдження комерційної інформації.

Характерною рисою сучасної економічної ситуації в Україні є невідповідність стану реальної соціально-економічної ситуації значним темпам економічного зростання. За формальними ознаками, абсолютні обсяги виробництва продукції начебто і не знижуються, але це не має позитивного впливу на споживчий ринок і ринок інвестицій. Більшість стабілізаційних програм, запропонованих вітчизняними вченими-економістами, базуються на застосуванні запозичених західних економічних методів регулювання без врахування вітчизняної специфіки умов господарювання. Як свідчить досвід розвинених країн, стабілізація економіки значною мірою залежить від кардинальної зміни саме інвестиційної політики, модифікації функцій інвесторів та інших учасників інвестиційного процесу, а також принципів їхньої діяльності [7].

Іноземні інвестиції є на сьогодні саме тим ресурсом, який вже у найближчій перспективі здатен найбільш відчутно сприяти підвищенню ефективності функціонування Запорізької області, реально поліпшити соціальний захист громадян [8].

На початок 2009 р. обсяг іноземних інвестицій у економіку Запорізької області становив 835,6 млн дол. США. За цього, основна частка залучених іноземних інвестицій – прямі. Питома вага іноземного капіталу в статутному фонді перевищує 50% у 172 із 283 підприємств, що звітували про наявність у них прямих іноземних інвестицій. Динаміку обсягів прямих іноземних інвестицій у економіку Запорізької області протягом 2005 – 2009 рр. наведено на рис. 1 [9].

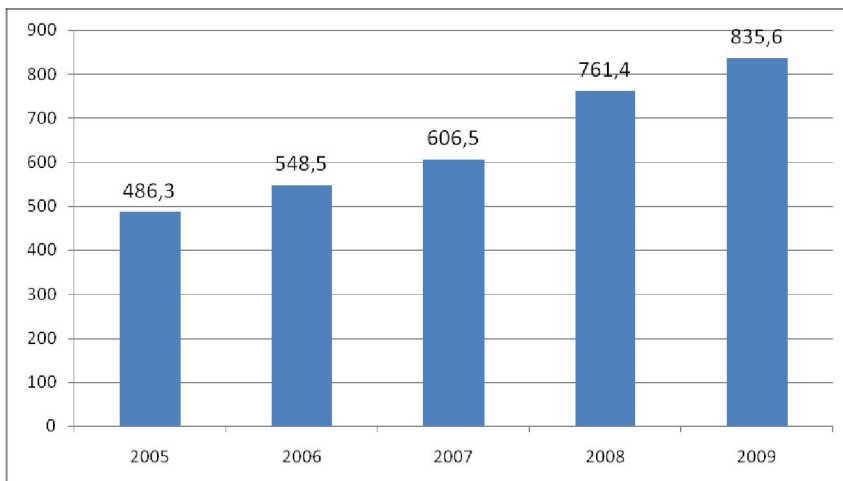

Рис. 1. Динаміка обсягів прямих іноземних інвестицій у економіку Запорізької області у 2005 – 2009 рр., млн дол. США [10]

Доцільно зауважити, що за видами економічної діяльності протягом останніх років безумовним лідером залишається переробна промисловість (68,9% загального обсягу прямих інвестицій), в якій перше місце стабільно займає машинобудування (25,6%). Порівняно з даними на початок 2008 р. у 1,5 рази зріс обсяг прямих іноземних інвестицій у виробництві харчових продуктів (25,5%). Зазначена галузь посідає друге місце в загальному розрізі видів економічної діяльності підприємств Запорізької області, випередивши металургійне виробництво (15,0%) [11].

За обсягом прямих іноземних інвестицій станом на початок 2009 р. місця розподілилися таким чином: Кіпр, Швеція та Республіка Корея (31,7%, 20,2% та 18% від загального обсягу іноземних інвестицій) [12].

Серед інших регіонів України Запорізька область за показниками обсягів іноземного капіталу, а також обсягу прямих іноземних інвестицій на одного свого мешканця, упродовж останніх 15 років стабільно входить до першої десятки. Обсяги прямих іноземних інвестицій на одного мешканця Запорізької області наведено на рис. 2 [13].

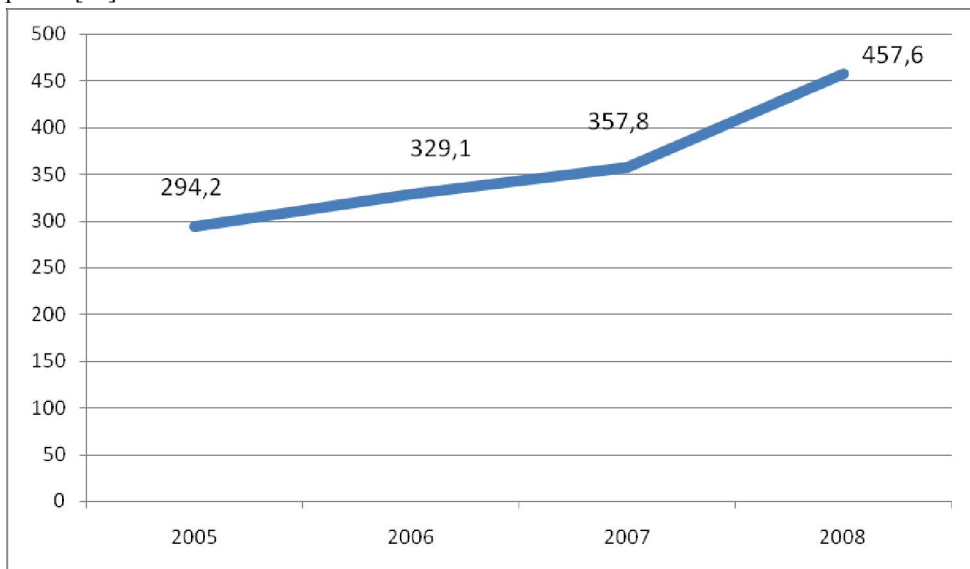

Рис. 2. Обсяг прямих іноземних інвестицій на одного мешканця Запорізької області у 2004 – 2008 рр., дол. США [14]

Стратегічною метою розробки й впровадження ефективних механізмів державного управління залученням іноземних інвестицій в економіку Запорізької області є входження регіону до трійки лідерів у цій сфері, суттєве покращення інвестиційного клімату, створення умови задля зростання іноземних надходжень, а отже, ефективніше й оперативніше вирішення існуючих соціально-економічних проблем Запоріжжя [15].

Реалізувати поставлену мету можливо за умов проведення послідовної політики, спрямованої на підтримку інвестиційної діяльності на території області, відпрацювання механізмів мобілізації бюджетних і позабюджетних фінансових ресурсів, альтернативних джерел фінансування та міжнародної технічної допомоги задля реалізації інвестиційних програм, а також підвищення ефективності їхнього використання [16].

Для цього необхідно вирішити *такі завдання*:

– забезпечити відповідний організаційний, інфраструктурний та інформаційний супровід з боку усіх рівнів місцевої влади, а також регіональних представництв виконавчої влади на місцях;

– привернути увагу вітчизняних та іноземних інвесторів до Запорізької області, розкривши її привабливі економічні характеристики і представивши як перспективного надійного партнера, а також забезпечити постійну ефективну взаємодію з потенційними учасниками інвестиційного процесу з метою залучення їх до співробітництва;

– забезпечити підтримку й просування інвестиційних проектів підприємств області, а також сприяти їм у залученні фінансових ресурсів;

– за допомогою інвестиційних інструментів активізувати модернізацію та технічне переоснащення підприємств металургійного, машинобудівного, енергетичного, хімічного комплексів та інфраструктури області;

– сприяти збільшенню обсягів інвестування в діяльність із виробництва, зберігання, переробки та доставки продовольчої продукції до споживачів;

– провести поетапне обстеження земельних ділянок, які можуть бути використані в інвестиційних проєктах із розробкою відповідних паспортів, що містять вартісну оцінку та вимоги щодо пріоритетів використання;

– забезпечити ефективну участь області в реалізації загальнодержавних цільових програм;

– проводити ти постійний моніторинг з оцінки інвестиційного потенціалу області [17].

Реалізація механізмів державного управління залученням іноземних інвестицій в економіку Запорізької області повинна *здійснюватися на таких засадах*:

– забезпечення гарантованої державної підтримки інвестиційної діяльності та надання інвесторам рівних прав щодо її одержання на території області, а також гарантій від інвестиційних ризиків;

– проведення відкритого конкурсного добору проєктів для залучення до відповідної інвестиційної програми області;

– впровадження інститутів венчурного фінансування;

– корегування регіональної інвестиційної політики на основі моніторингу й аналізу інвестиційних процесів у Запорізькій області.

Реалізація механізмів державного управління залученням іноземних інвестицій в економіку Запорізької області повинна **відповідати таким операційним цілям**:

1) розбудова інфраструктури регіону, забезпечення землевпорядкування, розмежування земель державної, комунальної та приватної власності та інвентаризації комунальної власності;

2) підвищення ефективності використання індустріально-аграрного потенціалу області щодо забезпечення сталого соціально-економічного розвитку;

3) формування привабливого для інвестора іміджу Запорізької області;

4) забезпечення інформаційної підтримки та маркетингового супроводу інвестиційної діяльності;

5) забезпечення інституційної підтримки інвестиційної діяльності.

Очікувані результати реалізації механізмів державного управління залученням іноземних інвестицій в економіку Запорізької області ґрунтуються на тому, що стратегічне прогнозування має стати вихідним пунктом під час обґрунтування довготривалої

державної регіональної інвестиційної політики. За цього, метод стратегічного прогнозування залучення іноземних інвестицій в економіку Запоріжжя повинен базуватися на проведенні експертних оцінок та якісного аналізу економічних явищ [18].

На нашу думку, динаміку залучення іноземних інвестицій у Запорізькій області упродовж 2009 – 2015 рр. визначатиме фактор ефективного поєднання соціальної та інноваційно-інвестиційної політики, що своєю чергою забезпечить отримання саме таких прогнозних показників. Прогнозні показники щорічного приросту та загального обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку Запорізької області у розрахунку на кінець прогнозного періоду та на одного мешканця наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Прогнозні показники щорічного приросту та загального обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку Запорізької області (на кінець прогнозного періоду та на одного мешканця)

Прогнозний рік	Приріст прямих іноземних інвестицій за прогнозний рік, млн дол. США	Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій на кінець прогнозного року, млн дол. США	Прямі іноземні інвестиції на одну особу, дол. США	Прогнозна середньорічна чисельність наявного населення, тис. осіб
2009	150	985	542,4	1816
2010	180	1165	645,1	1806
2011	220	1385	765,2	1810
2012	240	1615	889,8	1815
2013	270	1885	1035,1	1821
2014	300	2185	1193,9	1830
2015	330	2515	1365,4	1842

На регіональній структурі інвестиційних процесів дедалі більше позначатимуться зрушення, які останнім часом є дуже виразними. “Зворотнім боком” популярності м. Києва (столичного мегаполісу) серед інвесторів є те, що входження на столичний ринок потребуватиме дедалі більших ресурсів і конкурентної спроможності. Інвестори об’єктивно будуть змушені переключатися на регіональні варіанти ведення бізнесу. Майбутній розподіл інвестицій між регіонами буде пов’язаний, насамперед, із концентрацією виробничих ресурсів та розвиненістю інфраструктури [19].

За таких умов особливого значення набуває лояльність місцевої влади та контролюючих структур до підприємницької діяльності, що має прояв, зокрема, у кількості успішних чи неуспішних інвестиційних проєктів. Пріоритетними напрямками у сфері інвестування в економіку Запорізької області, за якими заплановано збільшення обсягів залучених ресурсів, є харчова промисловість, сільське господарство і туризм. Окрім того, позитивним надбанням внаслідок вступу України до СОТ є забезпечення у регіоні більш стабільних умов для вітчизняних та іноземних агентів, зменшення ризиків і стимулювання інвестицій.

Висновки

Беручи за основу і творчо опрацювавши Програму економічних реформ на 2010 – 2014 рр. “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” вважаємо за можливе запропонувати такі механізми державного управління залученням іноземних інвестицій в економіку Запорізької області, а саме [20]:

– забезпечення високої інституційної спроможності функціонування у Запорізькій області єдиного органу зі сприяння залученню інвестицій, який у взаємодії із

центрального загальноукраїнського офісом буде займатися пошуками інвесторів, а також маркетингом позиції Запорізького регіону на міжнародних інвестиційних ринках;

– визначення пріоритетних напрямків розвитку Запоріжжя, під які залучатимуться прямі іноземні інвестиції;

– підготовка, перепідготовка й підвищення кваліфікації фахівців галузевих і регіональних структур Запорізької області у сфері залучення іноземних інвестицій;

– розробка, подання й супровід пропозицій з удосконалення нормативно-правової бази у сфері сприяння іноземному інвестуванню;

– формування регіональної бази даних об'єктів для інвестування та інвестиційних проєктів;

– повна інвентаризація земельних ділянок і формування відповідних баз даних, придатних для реалізації проєктів із залученням стратегічних прямих іноземних інвестицій на території Запорізької області;

– створення й функціонування у Запорізькому регіоні механізму якісного обслуговування інвестора (“єдиного інвестиційного вікна”);

– забезпечення на регіональному рівні супроводу стратегічних (пріоритетних) інвестиційних проєктів та надання відповідної допомоги діючим інвесторам;

– створення й функціонування в області дієвого механізму досудового врегулювання інвестиційних спорів;

– взаємодія з районними, міськими та сільськими органами влади у формуванні та реалізації послідовної стратегії залучення прямих іноземних інвестицій на рівні регіону;

– інформаційно-аналітичне забезпечення активної цільової маркетингової стратегії формування позитивного інвестиційного іміджу України загалом і Запоріжжя зокрема за кордоном [21].

На нашу думку, реалізація розроблених механізмів державного управління залученням іноземних інвестицій в економіку Запорізької області дозволить впорядкувати і вдосконалити цей вид економічної діяльності з огляду на сучасні геополітичні процеси, що своєю чергою стане надійним підґрунтям задля створення сучасних виробництв, збільшення кількості ефективних робочих місць, зростання добробуту й платоспроможності місцевого населення.

Продовження системного моніторингу державної політики щодо реформування державного управління регіонами та соціально-економічна оцінка їхньої ефективності з метою розробки пропозиції задля подальшого вдосконалення. Обґрунтування й впровадження новітніх механізмів державного управління ефективним розвитком регіону України, насамперед Запорізької області.

Література

1. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць [Електронний ресурс] : Закон України. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5205-17>.

2. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава [Електронний ресурс] : Програма економічних реформ на 2010 – 2014 рр. / Комітет з економічних реформ при Президентові України. — 2010. — 87 с. — Режим доступу : http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform.pdf.

3. Там само.

4. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць...

5. Деякі питання забезпечення виконання Програми “Інвестиційний імідж України” [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 2-р від 11.01.2006 р. — Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/npd/search>.
6. Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2015 р. [Електронний ресурс] : затверджена рішенням Запорізької обласної ради № 2 від 06.06.2008 р. — Режим доступу : <http://www.zoda.gov.ua>.
7. Соціально-економічне становище регіонів України // Держстат України (1998 – 2012 рр.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Програма забезпечення міжнародного та інвестиційного іміджу Запорізької області на 2007 – 2010 рр. [Електронний ресурс] : затверджена рішенням Запорізької обласної ради № 11 від 30.11.2006 р. — Режим доступу : <http://www.zoda.gov.ua>.
9. Матеріали Запорізької обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.zoda.gov.ua>.
10. Там само.
11. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Головне управління статистики в Запорізькій області. — Режим доступу : <http://www.zp.ukrstat.gov.ua>.
12. Там само.
13. Матеріали Запорізької обласної державної адміністрації...
14. Там само.
15. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29.06.2005 р. “Про заходи щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні” [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 1648 від 24.11.2005. — Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents>.
16. Там само.
17. Стратегія залучення інвестицій в економіку Запорізької області на 2009 – 2015 рр. [Електронний ресурс] : Програма. — Режим доступу : <http://www.zoda.gov.ua>.
18. Про схвалення Програми “Інвестиційний імідж України” [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 477-р від 17.08.2002 р. — Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/npd/search>.
19. Статистична інформація...
20. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава...
21. Регіони України [Електронний ресурс] : стат. зб. / Державна служба статистики України. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

V. Cherkaska

PUBLIC ADMINISTRATION MECHANISMS OF INVESTMENTS ATTRACTION INTO THE ECONOMY OF ZAPORIZHYA REGION

The introduction of effective mechanisms of public administration concerning foreign investments attraction in the economy of Zaporizhya region is offered. The purpose, tasks, operational goals, the peculiarities of implementation and expected results of their realization are substantiated.

Key words: public administration mechanisms, investments, socio-economic development, Zaporizhya region.